

การจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง Knowledge Management in Life Skills Based on Sufficiency Economy.

พระศรีรัตน์ สิริรัตน (ศรีสง่า)

นักวิชาการอิสระ

Phra Srirat Siriratano (Srisanga)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Srisangabbd@gmail.com

(Received : 1 August 2022 ; Edit : 5 August 2022; accepted : 15 August 2022)

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาและเสริมทักษะขององค์ความรู้ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาศักยภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชีวิตบนพื้นฐานของความพอประมาณ บนเหตุผลที่ดี มีภูมิคุ้มกันที่เกิดจากความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดการความรู้ที่ถูกต้อง

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ทักษะชีวิต, หลักเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Knowledge management for life skills based on sufficiency economy is to bring existing knowledge and develop the knowledge of the knowledge base with sufficient economy in order to develop the potential of life. Living on the basis of modesty. On good reason Immune to the knowledge and experience gained from the knowledge management.

Keywords : Knowledge Management, Life Skills, Sufficiency Economy.

บทนำ

การจัดการความรู้คือการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ได้แก่ประสบการณ์ของคนในการตัดสินใจข้อเท็จจริงพื้นฐานความซับซ้อนการเรียนรู้ด้วยตนเองค่านิยมและความเชื่อรวมทั้งคุณค่าความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะการจัดการนั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดเจน (Explicit Knowledge) และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กร

จากบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากผลของการพัฒนาประเทศในสี่ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศกันอย่างขนานใหญ่ โดยมีการอัญเชิญพระราชกระแส เรื่องปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาและวิสัยทัศน์นำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 โดย นายสีปนนท์ เกตุทัต ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีหนังสือลงวันที่ 22 ตุลาคม 2542 กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายวางแผน และทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับเพื่อให้ประเทศชาติรอดพ้นจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจตลอดจนเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดี ของคนในชาติได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไปและในการนี้ได้ระบุไว้ในความนำของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ด้วยว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็น ปรัชญานำทาง ในการพัฒนาและบริการประเทศ

โดยยึดหลัก ทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สำนักงานคณะ, 2549)

เหตุผลสำคัญที่ได้มีการอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลัก และวิสัยทัศน์ ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและเป็นแนวทางพัฒนาประเทศในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและเป็นจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ก็เนื่องมาจากการยอมรับว่า ทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการพัฒนาประเทศโดยการอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทุนนิยมตามแบบตะวันตกนั้น ไม่สามารถทำให้ประเทศชาติและประชาชนก้าวหน้าอย่างมั่นคงและอยู่ดีมีสุขได้ดังที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ก็ได้ย้ำถึงผลสรุปของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” และในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 ก็ได้วิเคราะห์และระบุไว้ในแผนฯ เช่นเดียวกันว่า “.จากการประเมินผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมามีให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุลโดยประสบความสำเร็จเฉพาะใน เชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลในด้าน คุณภาพ “จุดอ่อน” ของการบริหาร ทางเศรษฐกิจ การเมือง และราชการ ยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจ และขาดประสิทธิภาพ..” ดังนั้นวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทย ในอนาคต 20 ปี ข้างหน้า จึงมีจุดมุ่งหมายเน้น

...การแก้ปัญหาค่าความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคน ส่วนใหญ่ ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ” และ สร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและการปรับเปลี่ยน กระบวนการคิดทัศนคติและกระบวนการทำงาน โดยยึด “ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ” เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มีมุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพและก้าวหน้าตามโลกได้อย่างรู้ทัน...

วิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทย ในระยะ 20 ปีในอนาคตจึงสามารถสรุปเนื้อหาสาระโดยย่อว่า วิสัยทัศน์ การพัฒนาประเทศในสองทศวรรษข้างหน้า จะมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็น ปรัชญานำโดยจะพัฒนาประเทศไปในทางสายกลาง เพื่อให้เกิดมีความสมดุลและมีคุณภาพของการพัฒนาไม่สุดโต่งไป ด้านใดด้านหนึ่ง พร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก มีอิสรภาพในการที่จะไม่ตกอยู่ใน ความครอบงำของกระแสวัตถุนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์บางด้านที่ไม่พึงปรารถนา และไม่สอดคล้องกับสังคมและ วัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่พึงประสงค์ คือ การเป็นสังคมคุณภาพ สังคมภูมิปัญญา และสังคมमानฉันท และเอื้ออาทร ที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

การปฏิรูปการศึกษาระดับอาชีวศึกษาระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2558-2577) ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถจัดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต และสร้างคุณลักษณะแห่งความ พอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2559-2563) และ แผนพัฒนา 20 ปี ของประเทศไทย โดย ยังคงยึดหลักการสร้างทักษะของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 เป็นพื้นฐานอยู่ การ จัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา มีความสำคัญกับเยาวชนมาก เพราะส่วนใหญ่ของผู้จบการศึกษา จะมุ่งไปประกอบ อาชีพ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนและอาชีพ เพื่อสร้างความรู้ ให้สมบูรณ์ตามระดับ การฝึกฝนทักษะให้มีความ เชี่ยวชาญ การสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพและการดำเนินชีวิตที่จะต้องพัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับเป็นเรื่องที่ สำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาทุกคน ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญยั่งยืนต่อไป และคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ที่รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศ คือ การส่งเสริมให้ ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้นำมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 และ 9 สืบเนื่องมาจนถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งหน่วยงานของรัฐ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ได้นำมาประยุกต์ใช้ให้ สอดคล้องกับ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนของคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา ได้ส่งเสริมนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาอาชีวศึกษา ได้ ฝึกฝนทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงไว้ในทุกหลักสูตร

1.แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

1) ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์กร เพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน กว้างขวาง และครอบคลุมความหมาย ดังนี้

1. การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้แต่เทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์ โดยตัวของมันเองไม่ใช้การจัดการความรู้

2. การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนความรู้ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้จะไม่ประสบผลสำเร็จ พฤติกรรมภายในที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม พลวัต และวิถีปฏิบัติมีผลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและสังคมมีความสำคัญต่อการจัดการความรู้อย่างยิ่ง

3. การจัดการความรู้ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์กร รวมทั้ง ต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ดังนั้น กิจกรรมเกี่ยวกับคน ได้แก่ การดึงดูดคนดีและเก่ง การพัฒนาคน การติดตามความก้าวหน้าของคน และดึงคนมีความรู้ไว้ในองค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้

4. การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร การจัดการความรู้เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยสร้างความสำเร็จและความสำเร็จให้องค์กร ประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้เป็นดัชนีบอกว่าการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผลหรือไม่(วิจารณ์ พานิช,2547)

จะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้คือการจัดการความสามารถในการจัดการกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดเจน (Explicit Knowledge) ที่อยู่ในรูปของหนังสือ เอกสาร รายงานต่างๆ และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กร เพื่อเป็นรากฐานของอาเซียนที่เข้มแข็ง

2) องค์ประกอบของการจัดการความรู้

องค์ประกอบของการจัดการความรู้เกิดขึ้นจากการผสมผสานการปฏิบัติงานของคน กระบวนการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีคุณภาพมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

คน (Man) กลยุทธ์หลักที่องค์การใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ในทศวรรษนี้มุ่งที่ความสามารถของคนในองค์กรคนจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์กระบวนการและเทคโนโลยีที่ใช้ในองค์กรเพื่อแสวงหา สร้างจัดการแลกเปลี่ยนและทำให้การใช้ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่นการบริหารจัดการ (Management Science) การค้นคว้าสารสนเทศ (Information Retrieval) สิ่งประดิษฐ์ทางปัญญา (Artificial Intelligence) และพฤติกรรมองค์กร (Organization Behavior)

กระบวนการ (Process) กระบวนการของการจัดการความรู้ประกอบด้วยแนวทางและขั้นตอนของการจัดการความรู้โดยต้องระบุประเภทของสารสนเทศที่ต้องการ ทั้งจากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอก เป็นการแยกแยะความรู้ชนิดใดที่ควรนำมาใช้ในองค์กรแล้วนำความรู้นั้นมากำหนดโครงสร้าง รูปแบบ และตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนที่จะนำมาผลิตและเผยแพร่ โดยการบริหารกระบวนการนั้นจะต้องเข้าใจวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนขององค์กรว่าด้วยการบรรลุเป้าหมายอะไร

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) การจัดการความรู้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของความรู้ในองค์กรให้เป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อบุคคลนั้นเวลาและรูปแบบที่บุคคลนั้นต้องการ เรียกว่า “ระบบบริหารความรู้” ซึ่งองค์ประกอบของระบบบริหารความรู้ได้แก่ เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บเอกสาร

สารสนเทศ (Repositories) แพลตฟอร์มที่ทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน (Collaborative Platforms) การมีระบบและฐานข้อมูลที่ใช้งานร่วมกันได้ (Davenport, 2002)

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบความรู้เป็นบาทฐานต่อการจัดการความรู้คือการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ได้แก่ประสบการณ์ของคนในการตัดสินใจที่จริงพื้นฐานความซับซ้อนการเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเองค่านิยมและความเชื่อรวมทั้งคุณค่าความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. หลักเศรษฐกิจพอเพียง

1) ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงความหมาย หลักการ แนวคิด รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอมี พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราได้แต่พอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช,2549)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก(อำพน กิตติอำพน,2550)

เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง การมีจิตใจที่พอเพียง มีความวิริยะพอเพียง มีปัญญาพอเพียง มีวัฒนธรรมที่พอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่พอเพียง และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ เศรษฐกิจที่บูรณาการได้ดุลภาพ มีความเป็นปกติยั่งยืน(ประเวศ วะสี,2541)

เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้(สุเมธ ตันติเวชกุล,2549)

เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ (เกษม วัฒนชัย,2545)

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่มีฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม ซึ่งทำให้รากฐานของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมั่นคงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ มีความพออยู่ พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอดี มีความพอเพียงตามอัตภาพ ไม่หลงใหลไปตามกระแสของสังคมวัตถุนิยมจนสามารถปรับตัวเองให้สมดุลกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมบนพื้นฐานแห่งความมั่นคง และยั่งยืนของตนเอง และสิ่งแวดล้อม

2) แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นเวลานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ และภายหลังทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนไปของโลก ดังที่มีผู้รู้ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้พอจะสรุปมานำเสนอได้ดังต่อไปนี้

เศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง รวมถึงการใช้ความรู้ความสามารถที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมั่นคง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ,2548)

1) กรอบลักษณะ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการมองโลกเชิงระบบการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความเพียงพอนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

(4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

(1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

(2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5) แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า ความพอเพียงจะต้องพอเพียง 7 ประการ ดังนี้(ประเวศ วะสี,2542)

1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว เป็นเศรษฐกิจแบบที่ไม่ทอดทิ้งกัน

2) จิตใจพอเพียง ส่งผลให้เป็นผู้รักและเอื้ออาทรคนอื่น

3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ยังชีพและทำมาหากินบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม เช่น ทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง เป็นการรวมตัวกันจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จนทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6) ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์และเติบโตขึ้นมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขี้บวบ ส่งผลให้สุขภาพจิตดี

เศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น ปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง,2547)

เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ทางสายกลาง โดยยึดคำว่า “พอเพียง” ไม่สุดโต่ง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) พอประมาณทั้งปริมาณและคุณภาพ 2) มีเหตุผล ในการบริโภค 3) มีภูมิคุ้มกันในตัว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันวิกฤต เงื่อนไขสำคัญที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แล้วให้ประสบผลสำเร็จ มี 2 ประการ คือ 1) คุณธรรม ซึ่งเป็นกลไกการคิด และตัดสินใจของแต่ละคน หากคิดและตัดสินใจเหมือนคนทั่วโลกว่าเป็นความดี ความงาม ความจริง แสดงว่ามีคุณธรรม หากคิดออกมามตรงกันข้าม เรียกว่า คนไร้คุณธรรม 2) วิชาการหรือความรู้ ในการวางแผนและการลงมือทำงาน ต้องใช้หลักวิชาที่เหมาะสม ความรู้จริง และความรอบคอบเป็นตัวตัดสินใจจะใช้อารมณ์และอคติไม่ได้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตต้องใช้ความอดทน ใช้สติ ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต(เกษม วัฒนชัย,2549)

สรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดถูก ปฏิบัติถูก มีสติ และใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกที่ควร เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน อิ่ม खुตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

3) ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นต่อนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม(คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง,2547)

ทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า ทฤษฎีใหม่เป็นส่วนหนึ่งในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสัมมาทฤษฎีที่อยู่เหนือระบบแนวความคิดในทฤษฎีของการพัฒนาต่าง ๆ ที่ขาดและพร่องทางจริยธรรม โดยเห็นว่ามิติทาง จริยธรรมของทฤษฎีใหม่และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีอยู่ในพุทธปรัชญาแล้วแต่ยังไม่มีผู้ใดนำมาจัดระบบและนำเสนออย่างเป็นรูปธรรมเท่านั้น “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นทฤษฎีที่แตกต่างไปจากทฤษฎีอื่น ๆ ตรงที่มีจริยธรรมกำกับจึงเรียกได้ว่าเป็นสัจธรรมหลักของระบบความคิดและเชื่อมโยงกับมนุษย์โดยตรง ดังที่เรียกกันว่า “คนเป็นศูนย์กลาง” (Human – Centered) โดยเฉพาะคนผู้ยากไร้ด้อยโอกาสในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีมิติด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างหลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องคู่ตรงข้าม ขัดแย้ง แข่งขัน ครอบงำซึ่งกันและกัน หากแต่เอื้ออาทร เกื้อกูล และทำให้เกิดดุลยภาพที่เคลื่อนไหวได้(Dynamic Balance) ช่วยกันแบบน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอันเป็นการพึ่งพิงอิงกัน (Interdependence) มากกว่าเป็นเพียงการ “พึ่งพาอาศัย” (Dependence) ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทั่วไปอยู่แล้ว(ชัยอนันต์ สมุทวณิช,2541)

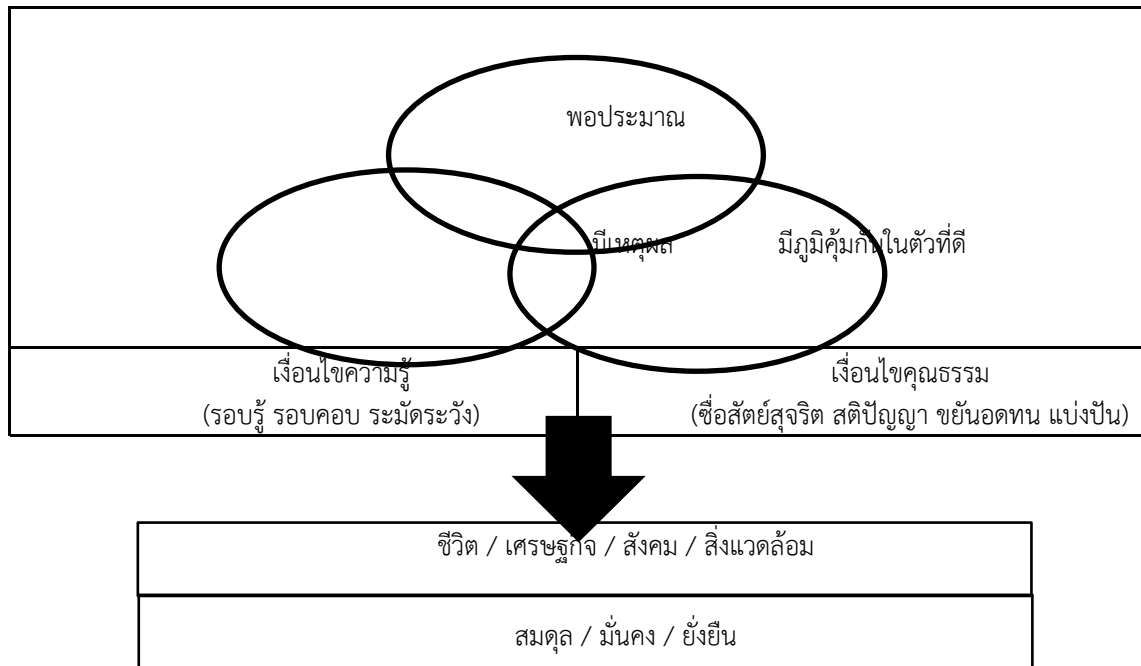
สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กรและธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด

4) หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยคุณลักษณะสำคัญคือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน คือ

- 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ
- 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากนี้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องอาศัยเงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ผลที่จะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว,2553)

แผนภาพที่ 1 หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาจากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, 2553, หน้า 16)

สรุปการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ ได้แก่ ประสิทธิภาพของคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน มีกระบวนการแสวงหาความรู้ จัดการความรู้ที่ถูกต้อง อาศัยเทคโนโลยี เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาหลักเศรษฐกิจและมีข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อการพัฒนาหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นทักษะชีวิต สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเห็นผล ส่งผลให้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ บนความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีเพราะมีความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในตน ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย.(2549). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา.กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

, การปฏิรูปการศึกษาไทย.(2545). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.(2547). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.(2547). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ศ.ดร.(2541). ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิคอนราดอเดนาวร์ .

ประเวศ วะสี.(2541). ประชาคมตำบล : ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ,. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

, เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย.(2542). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.(2553). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับประจำเดือน สิงหาคม 2553, (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด).

, คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต.(2549) สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์ : โรงพิมพ์กรุงเทพ.

วิจารณ์ พานิช,การจัดการความรู้คืออะไร : ไม่ทำไม่รู้.(2547).สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม : กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ.(2548). นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9.(2549).กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สุเมธ ตันติเวชกุล.(2549). ไต่เบื้องพระยุคลบาท, พิมพ์ครั้งที่ 8.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

อำพน กิตติอำพน ดร.(2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์.